

Ernest Hemingway (1899 – 1961): Stařec a moře (1952)

Měl už svoje léta, ale lovit do Golfského proudu vyplouval pořád sám a teď už nechytil vůbec nic celých čtyřiaosmdesát dní. Prvních čtyřicet bral na moře i chlapce. Tomu ale rodiče řekli, že stařík je *salao*, a nakázali mu, aby místo s tímhle smolařem jezdil s jiným rybářem, se kterým pak jen za první týden ulovili tři opravdu pořádné ryby. Chlapec viděl, že se stařec každý den vrací s prázdnou, a protože mu z toho bylo smutno, vždycky mu aspoň pomohl odnést svinuté šňůry, hák s bodcem, harpunu a stěžeň s navinutou plachtou. Byla záplatovaná pytlí od mouky a sbalená vypadala jako vlajka signalizující přiznání porážky.

Na kost vychrtlý stařec měl zátylek zbrázděný hlubokými vráskami a tváře až k bradě pokryté hnědými skvrnami kůže, která mu zrohovatěla působením slunce odrážejícího se od mořské hladiny. Od tahání šňůr s těžkými úlovky mu dlaně rozrývaly hluboké jizvy, ale žádná nebyla čerstvá. Podobaly se rýhám v kamenité bezrybé poušti.

Věkem sešlé na něm bylo všechno kromě očí, které svítily stejnou barvou jako moře a zářila z nich dobrá nálada a nezdolnost.

„Santiago,“ oslovil ho chlapec, když se od místa na břehu, kde stařec nechal člun, začali škrábat nahoru. „Teď už bych zase mohl na moře s vámi. S tamtím jsem něco vydělal.“

Hodně se od starce naučil a měl ho rád.

„Kdepak. Lovíš s někým, kdo má štěstí, tak se ho drž.“

„Copak si nevzpomínáte, jak jste jednou sedmaosmdesát dní nechytil vůbec nic a pak jsme tři neděle tahali z vody kusy jako hrom?“

„Jistě. Taky jsi neodešel proto, že bys o mně pochyboval.“

„Nařídil mi to táta, a já ho ještě pořád musím poslouchat.“ (...) „Můžu vám na zítřka nachytat sardinky?“

„Ne, běž si zahrát baseball. (...)“

„Ale mně by to udělalo radost. Když už s vámi nemůžu lovit, chci vám aspoň pomoci.“ (...)

„Tak dobře,“ odpověděl stařec. Byl to prostý člověk, a tak nepřemítal, kde se v něm ta pokora vzala. Věděl ale, že ji v sobě má a nemusí se za ni stydět, protože cti netratí a není na újmu hrdosti.

„Při tomhle proudu by to zítřka mělo jít dobře,“ prohlásil.

„Kam až se chystáte?“ zajímal se chlapec.

„Tak daleko, že jestli se změní vítr, nejspíš se nestihnu vrátit. Chci vyrazit hodně dlouho před úsvitem.“ (...)

„A máte pořád dost síly na opravdu velkou rybu?“

„Já myslím, že jo. A navíc se vyznám.“

„Tak odneseme věci k vám domů, já si vezmu vrhací síť a vyjedu na ty sardinky.“

Sebrali výstroj a šli. Stařec nesl na rameni stěžeň, chlapec vzal dřevěnou bedýnku se stočenými natvrdo spletenými hnědými šňůrami, vratipeň a hák s bodcem. (...)

Po cestě došli k chajdě s dveřmi stojícími dokořán a vstoupili dovnitř. Stařec položil stěžeň s namotanou plachtou na zem u stěny a chlapec k ní pak přistrčil i ostatní věci. Stěžeň byl dlouhý skoro jako celá místnost. Žádnou další už chatrč z tvrdých, zploštělých listenů palmy zvané *guano* neměla. Na

hliněné podlaze stála postel a stůl s jednou židlí, v koutě bylo ohniště, kde stařec vařil na dřevěném uhlí. Jednu hnědou stěnu z vláknitých listenů rozjasňoval barvotisk Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, druhou obrázek cobreské Madony Milosrdné Lásky. Byly to památky na starcovu manželku. Kdysi tu visela i její kolorovaná fotografie, ale stařec ji sundal, protože pohled na ni v něm probouzel smutek, a tak teď ležela na polici v koutě pod čistou košilí. (...)

Rybáři, na které se usmálo štěstí, se vrátili už dávno. Ulovené marliny vykuchali, naložili na pár sbitých prken, které museli na každém konci vzít dva, a odklopýtali s nimi do rybárny. Tam pak čekali, až přijede nákladák s korbou vystlanou drceným ledem a vezme ryby na trh do Havany.

Chlapec Manolin ještě přinese Santiagovi skromnou večeři a velmi brzy ráno, stále za tmy, mu předá slíbené sardinky jako návnadu a pomůže mu vystrojit člun a spustit jej na vodu.

Stařec už ve tmě vycítil nadcházející ráno a při veslování slyšel, jak se z vody vymršťují létavé ryby a za tichého syčivého bzukotu roztažených, tuhých a širokých hrudních ploutví, fungujících jako křídla, zase mizí opodál ve tmě. Měl rybí letouny rád, protože na širém moři představovali jeho nejbližší přátele. (...)

Stařec na moře vždycky myslel v ženském rodě, a tak mu něžně říkal *la mar*, jak to mají ve zvyku i jeho ostatní španělsky mluvící milovníci. Někdy ho samozřejmě také proklínali, ale to k lásce patří. Pro mladší rybáře, kteří vlastnili lovné šňůry zavěšené na bójkách a motorové čluny koupené v časech, kdy jim prodej žraločích jater vynesl hodně peněz, zůstávalo moře mužského rodu, tedy *el mar*, jako by to byl čistě zeměpisný termín, nebo dokonce soupeř či nepřítel. Stařec ale tu vodní spoustu zásadně pokládal za ženskou bytost, jež člověku buď projevuje přízeň, nebo mu ji odírá, a i když mu vyvádí divoké kousky a schválnosti, je to jenom proto, že je jako každá žena pod vlivem Měsíce a nemůže si pomoci.

Nepřetržité veslování starci nedělalo potíže, protože se nepřepínal a hladina byla až na občasné zavření proudu úplně klidná. Nechával proud, aby ze třetiny odváděl práci za něj, a když začalo svítat, pohledem zjistil, že se dostal ještě dál, než počítal. (...)

Ještě než se úplně rozednilo, měl návnady ve vodě a nechával se unášet proudem. Jedna šňůra s vnařidlem sahala do hloubky čtyřiceti sáhů, druhá do pětasedmdesáti a třetí i čtvrtá padaly až do sto pětadvaceti. (...)

Ted' už bylo docela dobře vidět a každou chvilku muselo vyjít slunce.

Když se vyhouplo krajíčkem nad hladinu, o hodný kus blíž k pobřeží zaznamenal nízko na obzoru i čluny ostatních rybářů rozptýlené po celé šíři proudu. Pak světlo zesílilo, moře se rozzářilo, a jakmile se slunce vynořilo celé, odlesky jeho paprsků na hladině začaly starce bolestně oslepovat, i když se do něj neřval. Hleděl do vody a pozoroval šňůry spadající rovně dolů do temnoty.

Dokázal je držet kolměji než kterýkoli jiný rybář...

Já si ohlídám, aby byly tam, kde mají, říkal si stařec. Jen se mi vyhýbá štěstí. Ale kdoví? Dneska mě třeba potká. Nový den přináší novou naději. Mít i štěstí je samozřejmě lepší. Ale i tak se věci musejí dělat jaksepatří. Když pak štěstí skutečně přijde, je na to člověk připravený.

Slunce vystoupilo o dvě hodiny blíž k nadhlavníku, a starce proto při pohledu k východu oči tolik nebolely. (...)

Místo zelené linie pobřeží už viděl jen modravé pahorky s vršky, které se bělaly jako zachumelené, a nad nimi oblaka připomínající zasněžené horské štíty. Moře hodně ztmavlo a světlo se v něm lomilo jako ve skleněném hranolu. (...)

Pohlédl na šňůry a uviděl, že jeden ze zelených klacků vyčnívajících z vody zajel zprudka pod hladinu.

„Jo,“ řekl. „Jo,“ opakoval a co nejopatrněji, aby se člun ani trochu nezakymácel, složil vesla. Pravou rukou sáhl po šňůře a jemně ji sevřel mezi palec a ukazováček. Nezaznamenal sebemenší odpor, ale stejně ji nepustil. Vzápětí se pohnula znovu. Tentokrát měl pocit, jako by za ni něco zkusmo zatahalo, docela slabě a zlehka, a bylo mu jasné, co se děje. Sardinky zakrývající hrot a dřík ručně kovaného háku, který malému tuňákovi trčel ven z hlavy, ve stosáhové hloubce ožíral nějaký modrý marlin. (...)

Spokojeně si to jemné pocukávání vychutnával, ale najednou ucítil prudké trhnutí a neuvěřitelně silný tah. Ryba musela být opravdu mohutná, a tak popouštěl šňůru víc a víc, až do vody začal sjíždět i první ze dvou zásobních kotoučů, kterými byla nastavená. Klesala pořád hlouběji, a

přestože na ni palcem a ukazováčkem skoro netlačil, takže mu mezi nimi lehce klouzala, stejně tu neobyčejnou tíhu cítil.

„To je ale obryně,“ řekl. „Vzala tuňáka do huby napříč a chce si ho odtáhnout dál.“ (...)

Už si nevzpomínal, odkdy si vlastně povídá sám se sebou. Kdysi dávno si o samotě zpíval... Mluvit sám pro sebe začal nejspíš v době, kdy s ním přestal jezdit chlapec, jistý si tím ale nebyl. (...)

„Zabrala,“ řekl. „Teď ji nechám, ať to do sebe nasouká.“ (...)

Sežer tu návnadu celou, aby ti hák hrotem probodl srdce a zahubil tě, běželo mu hlavou. Pak se pomalu vynoř, ať do tebe můžu vrazit harpunu. Dobrá. Skončilas? Předhodil jsem ti toho dost?

„Tak jdem na to!“ vykřikl, obouruč šňůrou prudce škulbl, čímž ji o něco povytáhl, pak ji začal střídavě oběma rukama vši silou soukat dovnitř a pomáhal si při tom celým tělem.

Neuspěl. Ryba zvolna plavala dál a on ji nedokázal přivléct ani o kousek blíž. (...)

Ryba to nevzdávala, a tak pomalu brázdili klidné moře. (...)

„Škoda, že chlapec nejede se mnou,“ pronesl stařec. (...)

Se šňůrou přes záda se rybě vzpíral, pozoroval úhel, pod nímž šňůra mizela pod hladinou, a člun zatím ustavičně plul k severozápadu.

Tohle ji zabije, říkal si, to nevydrží. Jenomže ryba i po čtyřech hodinách mířila na otevřené moře a on jí se šňůrou přes ramena musel vzdorovat.

„Zabrala mi o polednách, a ještě se nevynořila,“ postěžoval si nahlas.

Než rybu zasekl, narazil si slamák pořádně na hlavu a teď už ho řezal do čela. A protože měl navíc žízeň, klekl si a opatrně, aby šňůrou neškubl, dolezl po kolenou tak daleko na příď, že když se natáhl, mohl volnou rukou uchopit láhev s vodou. Otevřel ji, trošičku se napil a opřel se. Seděl na složeném stěžni s plachtou, odpočíval a snažil se na nic nemyslet. Musel prostě vydržet.

Když se ohlédl, s překvapením zjistil, že pevnina už není na dohled. Ale co, řekl si. Cestou zpátky se budu řídit podle světél Havany. Do západu slunce zbývají ještě dvě hodiny a ryba se třeba do té doby vynoří. Když ne, možná vyplave, až vyjde měsíc. A jestli ani to ne, tak dejme tomu s východem slunce. Netrápí mě křeče a cítím se silný. Na háku nejsem já, ale ryba. (...)

Soudě podle postavení hvězd, ryba celou noc nezměnila ani rychlost, ani směr. (...)

Šňůra, kterou měl kolem ramenou, ve vodě světélkovala. Rychlost člunu se snížila a záře Havany zeslábla, z čehož usoudil, že je proud unáší k východu. (...)

Začal litovat rybu, kterou zasekl. Myslel na to, jak je úžasná a zvláštní, a uvažoval, jak je asi stará. Ještě nikdy neměl co dělat s žádnou, která by byla tak silná a chovala se tak podivuhodně. Zřejmě je dostatečně zkušená, aby sebou nezmítala. (...) Ale je obrovská, a pokud má dobré maso, vynese mi spoustu peněz. To, jak po návnadě skočila, jasně potvrzuje, že je to samec. Taky tak táhne a bojuje bez jediné známky zmatku. Rád bych věděl, jestli má něco za lubem, nebo jestli stejně jako já nemá ponětí, co si počít. (...)

A nahlas si znovu postěžoval: „Kdybych tady tak měl chlapce.“

Jenomže nemám, řekl si v duchu. A protože jsem sám, měl bych se nehledě na tmu k té poslední šňůře přesunout hned, přeříznout ji a navázat na ostatní.

A tak to udělal. Potmě to bylo těžké, a ryba sebou navíc v jedné chvíli škulbla tak prudce, že upadl na obličej a roztrhl si kůži pod okem. Po tváři mu začala stékat krev, ale než došla k bradě, srazila se a zaschla. Doplazil se zpátky na příď a opřený o zakřivené plaňky si trochu odpočinul. (...) Potom strčil ruku do vody, aby odhadl rychlost. (...)

„Rybo, budu tě držet, i kdybych měl vypustit duši,“ zašeptal. (...)

Člun plul stále stejnou rychlostí, a jakmile nad hladinu vykouklo vycházející slunce, padly jeho paprsky starci na pravé rameno. (...)

Když se slunce vyšplhalo výš, potvrdil si, že ji síly neopouštějí, podle úhlu šňůry však poznal, že

plave v menší hloubce. To bylo dobré znamení, ale nezaručovalo, že se chystá vyskočit nad hladinu. Ale už by mohla.

„Panebože, ať vyskočí,“ řekl. „Šňůra je dlouhá dost a nějak si už poradím.“

Kdyby se mi podařilo trošku ubrat, možná by ji to bolelo a vyskočila by, přemítal. (...)

„Rybo,“ promluvil k ní, „z té duše tě miluju a vážím si tě. Ale zabiju tě, než skončí dnešní den.“

Aspoň doufám, dodal už jenom v duchu. (...)

Právě v tom okamžiku ryba nečekaně zabrala a strhla ho na kryt příďe. Kdyby se nezapřel a kousek jí nepopustil, mohla ho stáhnout do moře. (...)

Pravičkou šňůru opatrně osahal a zjistil, že má v dlani krev. (...)

Silný, nepolevující tah šňůry mu bolestně drtil rameno a levička mu zdřevěněla. (...)

„Bože, ať ta křeč přejde!“ vyrazil ze sebe. „Kdoví, co má ta ryba ještě za lubem!“ (...)

V pravičce ucítil, že se tah šňůry i její sklon změnil. Zatnul záda a pak, zatímco levičkou začal rychle a prudce plácát o stehno, s radostí sledoval, jak se úhel s hladinou zmenšuje.

„Už stoupá!“ zvolal. (...)

Konec šňůry se pomalu a vytrvale zvedal, až se moře před přídí zavlnilo a ryba začala vyplouvat na hladinu. Trvalo to nesmírně dlouho, po bocích jí stékaly proudy vody a v záři slunečních paprsků se celá leskla. Hlavu i hřbet měla nachově fialové, široké pruhy na bocích svítily na slunci modrofialově. Horní mečovitá čelist dlouhá jako baseballová pálka se zužovala jako rapír. Marlin se z vody vyhoupl v celé své délce a pak se s plavností potápěče zase pohroužil pod hladinu.

Stařec ještě zahlédl, jak mizí i obrovská kosa ocasní ploutve a šňůra sviští z paluby do vody.

„Je dobře o dvě stopy delší než člun,“ konstatoval. (...)

„Jestli ještě nejsi unavená, rybo,“ řekl nahlas, „tak to musíš být hodně zvláštní.“

Sám byl se silami téměř u konce. (...)

Santiago se chystá strávit na moři již druhou noc během této plavby. Uloví několik menších ryb, aby je syrové snědl, a zahnal tak hlad. Doufá, že marlin skrytý v hlubině rovněž trpí nedostatkem potravy a že jej to pobídne k opětovnému vynoření.

Padla už tma, protože v záři po západu slunce přichází noc rychle. Ležel přitisknutý k omšelému dřevu příďe a snažil se načerpat co nejvíc sil. Na obloze začínaly vycházet první hvězdy. (...)

Probudila ho pravá pěst, která ho švihla do tváře. Šňůra začala mizet v moři tak rychle, až ho páčila dlaň. Brzdil ze všech sil jen pravičkou, protože levičku měl úplně zdřevěnělou. (...) V té chvíli voda vyšpláchla vysokým vírem, marlin se vymrštil do vzduchu a ztěžka dopadl zpět do moře. Vyskakoval znovu a znovu, takže i když stařec ze všech sil kontroval, šňůra napnutá k prasknutí se rychle odvíjela a člun letěl jako o závod. Nakonec tah prudce strhl starce na příď. (...)

Má co chtěl, pomyslel si stařec. Kromě toho nad hladinu vyskočil víc než desetkrát, takže si plynový měchýř pod páteří naplnil vzduchem a nemůže se potopit do větší hloubky, odkud bych ho mrtvého vytáhnout nedokázal. Brzy začne kroužit a já ho musím co nejvíc unavit. (...)

Když si obličej očistil, ponořil pravou ruku přes bort do vody, nechal ji tam a sledoval první známky úsvitu. (...)

Když usoudil, že má ruku ve vodě už dostatečně dlouho, vytáhl ji a prozkoumal. „Tak hrozné to zas není,“ řekl nahlas. „A chlap nesmí na bolest dát.“

Opatrně chopil šňůru, aby ho nedřela do čerstvých ran v dlani, a přesunul těžiště těla na druhou nohu, aby mohl přes opačný bort ponořit do moře levou ruku. (...)

Zaznamenal pouze, že tah mírně zeslábl, a tak začal pravičkou jemně ubírat. (...) Tahal houpavě obouruč a ve snaze co nejvíc zapojit i sílu starých zad a nohou se při každém záběru zaklonil a zároveň natočil do strany. (...)

„Ryba je teď přímo na opačné straně kruhu,“ prohlásil. Když nepovolím, dobíráním jí šňůru pokaždé zkrátím, dodal v duchu. Tak za hodinku bych ji mohl vidět. Pak už půjde jen o to, abych ji dokázal udolat a zabít. (...)

Když se marlin kruhem vracel, vypadal opravdu velkolepě. Až na vlnění veliké ocasní ploutve byl naprosto klidný, a tak stařec začal ze všech sil zkracovat šňůru, aby ho dostal blíž. Marlin se na okamžik mírně naklonil na bok, vzápětí se však narovnal a pustil se znovu kolem. (...)

Tak ještě jednou, umínil si stařec, i když svaly na ruku už měl jako bláto a kvůli mžitkům před očima skoro neviděl.

Vzchopil se, ale dopadlo to jako předtím. No dobře, tak znova, řekl si a při tom pomyšlení málem omdlel.

Ale sebral veškerou svou bolest, zbylou sílu a dávno ztracenou hrdost a vložil je do zápasu s rybou, se kterou bojoval o přežití. Převalila se na bok, nechala se přitáhnout, až se mečovitým výrůstkem na horní čelisti téměř dotkla plaňkování, a dlouhá a široká plula podél člunu. Stříbřité, nachovými pruhy zbarvené tělo zdánlivě nemělo konce.

Pustil šňůru, přišlápl ji nohou, zvedl harpunu co nejvýš a veškerou silou umocněnou o tu, kterou v sobě právě zburcoval, ji marlinovi vrazil do boku jen kousek za velikou prsní ploutví, jež trčela z hladiny do výšky lidského hrudníku. Ucítit, jak ocelový hrot proniká do masa, a tak se o násadu opřel, vtlačil harpunu hloub a celou vahou na ni nalehl. (...)

Přivázal marlina k přídí i k zádi a pak k veslařské lavičce uprostřed člunu. (...) Pak vztyčil stěžeň, a když na něj nasadil vratiráhno a kus dřeva, který mu sloužil za vratipeň, záplatovaná plachta se naplnila větrem a člun se dal do pohybu. Stařec si na zádi napůl lehl a zamířil k jihovýchodu. (...)

Za hodinu zaútočil první žralok.

Neobjevil se jen tak náhodou. Vynořil se z hlubin, sotva se tmavé mračno ve vodě přestalo rozlévat a krev začala klesat. (...)

Jakmile ho stařec zpozoroval, uvědomil si, že má proti sobě soupeře, který nezná strach a nedá se ničím odradit. (...)

Žralok je rychle dohnal, a když se na rybu odzadu vrhl, stařec uviděl jeho otevřenou tlamu i zvláštní oči a uslyšel cvaknutí zubů, kterými se jí zahryzl do těla těsně před ocasem. Po hlavě, kterou měl už nad hladinou, vystrčil i hřbet, a jakmile se ozval zvuk trhané kůže a masa, stařec mu zarazil harpunu do lebky v místě, kde spojnicí obou očí protíná pomyslná čára vedoucí od nozder přímo vzad. (...)

Asi za dvě hodiny zaznamenal další dva žraloky. (...)

„Ale člověk není stvořený pro to, aby prohrával,“ řekl. „Může ztratit život, vzdát ale nesmí nic.“ (...)

Poznámky a vysvětlivky:

baseball [beisbo:l]; **bort** – bok lodi; **cobreský** [kobreský] – ze známého mariánského chrámu v kubánském městě El Cobre; **listen** – druh listu, vyrůstají z něj květy; **marlin** – mohutná mořská ryba s ostrým, až 1 m dlouhým bodcem vyrůstajícím z horní čelisti, žije v teplých vodách Atlantiku (marlin modrý); **rapír** – druh meče s úzkou čepelí, v raném novověku mj. symbol šlechtictví; **salao** – v daném kontextu španělsky *smolař*; snad od *salado* = *nasolený*; **stopa** – anglosaská délková jednotka (0,35 m); **vratipeň** – spodní, vodorovné ráhno vratiplachty, ke stěžni je upevněno jedním otáčivým koncem; **vratiráhno** – horní, zdvižené ráhno vratiplachty.

Ernest Hemingway, Stařec a moře, Praha 2015, s. 11 – 16, 26 – 29, 35 – 36, 38 – 42, 45 – 49, 51, 53 – 54, 57 – 58, 63, 69 – 73, 77 – 79, 81 – 83, 86, 89. Překlad Šimon Pellar, drobně využít též překlad od Františka Vrby.

Ernest Hemingway: Stařec a moře: poznámky k interpretaci

Novela *Stařec a moře* je **Hemingwayovým posledním velkým dílem**. Hemingway k jejímu napsání zmobilizoval své autorské síly v době, kdy prožíval tvůrčí i osobní krizi související mj. s vědomím přicházejícího stáří.

Když kniha vycházela, čtenáři samozřejmě už dávno věděli, že Hemingwayovým životním tématem je **člověk/muž a lov** – rozumí se lov osamělý, ztělesňující archetypální nutnost boje jako základní cesty nikoli jen k pouhému přežití, ale k **důstojnému naplnění lidské existence**. V tomto směru Hemingway navazuje např. na **Jacka Londona** či **Rudyarda Kiplinga**. Ovšem v novele na rozdíl od nich obohacuje téma postavou **starce**, tedy člověka, který se sice může opřít o bohaté životní zkušenosti, ale zároveň zápasí s limitovaností vlastních fyzických sil. Od hrdinů dřívějších Hemingwayových knih (*Sbohem, armádo, Komu zvoní hrana*) se stařec Santiago liší také tím, že to není intelektuál, ale **prostý člověk**. Svede výjimečný zápas, ale přesto cítíme, že v rybářské vesnici on sám i jeho osud jsou typické; **realistický** autor Hemingway tu princip **typizace** podtrhuje i jazykově: obecná pojmenování *stařec* a *chlapec* frekvenčně dominují nad vlastními jmény.

Zahajovací scéna povídky ukazuje (zdanlivou) bezvýchodnost pozice, v níž se rybář Santiago ocitl. Již 84 dnů neuložil žádnou rybu, a nelze racionálně vysvětlit proč; jako by se proti němu postavil nadosobní, mocný i krutý **osud**. Jeho tíha dopadá také na starcovy **sociální vazby**: najednou se od něj sousedé odvracejí jako od někoho, kdo nosí smůlu. Jen chlapec Manolin je výjimkou: starce má rád, protože z něj vyzářuje náklonnost, vyrovnanost i odvaha (to vše vizuálně koncentrováno do starcova mladistvého pohledu, který svědčí o vnitřní síle).

Stařec vypluje a značně se vzdálí od ostatních rybářů i od břehu: odhodláme-li se totiž k přemožení nepříznivých okolností, musíme podstoupit osamělý zápas **vně obvyklých hranic**. Základní předpoklady úspěchu představují **statečnost, rozvaha a vytrvalost**. Stařec je na lov dokonale připraven (*Hleděl do vody a pozoroval šňůry spadající rovně dolů do temnoty. Dokázal je držet kolměji než kterýkoli jiný rybář.*) **Neztrácí naději ani víru**, byť o tom všem uvažuje i mluví **hemingwayovsky úsporným jazykem**; svět sám o sobě je tvrdý, ale v zásadě spravedlivý.

Rozvíjející se mohutný zápas Santiaga s marlinem vnímá čtenář českého překladu trochu jinak než čtenář originálu: čeští překladatelé se nemůžou vyhnout vysoké frekvenci feminina *ryba*, zatímco v **anglickém textu** Santiago o rybě přemýšlí i mluví zásadně v mužském rodě: *It was noon when I hooked him, " he said. „And I have never seen him.“* – Hemingway akcentuje, že jde o boj muže proti muži.

Neúprosný zápas až do konečného rozhodnutí prostě představuje základ všeho světa i života. Ale poněvadž člověk je také bytostí **srdce a mravnosti**, jeho boj jej s protivníkem/obětí sblížuje, neboť oba jsou součástí téhož nadosobního řádu: „*Rybo, " promluvil k ní, „z té duše tě miluju a vážím si tě. Ale zabiju tě, než skončí dnešní den.*“

Velmi silnou stránku novely tvoří **kompozice**. Ačkoli samotný průběh Santiagova lovu je založen na pronikavé **gradaci**, rámeček starcova zápasu je pojat **cyklicky**: Santiago se nakonec vrací ke břehu a on sám i celá vesnice budou nadále žít stejným životem jako již po mnoho generací. V okamžiku, kdy Santiagův zápas vrcholí, Hemingway použil princip **odloženého konce**, a to ve velmi vyhrocené podobě: útok hejna žraloků nejenže posouvá závěr novely, ale dokonce (očekávané) vyznění příběhu zásadně promění; čtenář si – s lehkým mrazením – uvědomí, že vlastně od začátku četl poněkud jiný příběh, než si dosud myslel.

Hemingway napsal *Starce a moře* v době, kdy nejen v literatuře, ale v umění vůbec bylo jasné, že pouhé popisné realistické vyprávění se již v zásadě vyčerpalo. Sám svou novelu obohacuje řadou důmyslně rozmístěných, ale pozornému čtenáři srozumitelných **symbolických odkazů**. Se Santiagem (= svatý Jakub; viz též proslulé španělské poutní místo Santiago de Compostela) jsou spojeny četné kristovské motivy: nesený stěžeň s plachtou jako kříž, který si Ježíš musí nést na Golgotu, rány v dlani jako rány po hřebech při ukřižování, první apoštolové byli vlastně rybáři, lov trvá 3 dny jako od Velkého pátku do Vzkříšení... **Základní symboliku** ovšem představuje **ústřední trojice** účastníků zápasu: *stařec* = *Člověk*, *ryba* = *Příroda*, *žraloci* = *Zlo*.

<https://m.imdb.com/title/tt0052027/mediaviewer/rm2094678016/>

<https://www.editoreric.com/greatlit/movies/Old-Man-and-the-Sea-1990.html>

<https://www.linkedin.com/pulse/old-man-sea-tale-unyielding-human-spirit-syam-s-pillai>